

OTÁZKA FINANČNÍHO ODŠKODNĚNÍ NITRANSKÉHO BISKUPA VILMOSE BATTHYÁNYHO PO JEHO ODCHODU Z ČSR V ROCE 1919

Marek ŠMÍD

Historický ústav
Filozofická fakulta Jihočeské univerzity
v Českých Budějovicích
Branišovská 31a
370 05 České Budějovice
Česká republika
smidma@seznam.cz

DOI: 10.17846/SHN.2018.22.1.225-238

ŠMÍD, Marek. *The question of financial compensation of the bishop of Nitra Vilmos Batthyány after his departure from Czechoslovakia in 1919.* The study deals with the question of indemnification of the Nitra bishop V. Batthyány, who headed the diocese in 1911-1920. His deportation from Czechoslovakia to Hungary in March 1919 opened up a complex question of Czechoslovak-Vatican diplomatic relations which represented a financial settlement that was subsequently resolved by Czechoslovak and Vatican diplomats in 1920-1924. The Czechoslovak party acknowledged the legitimacy of the complaint of the evicted bishops and agreed to their financial compensation. The whole issue was attributed mainly to the Czechoslovak Foreign Minister's reluctance to meet this obligation, the unclear competencies between the various administrative authorities, and the high demands of former bishops who demanded not only high financial retirement, but also the return of all personal belongings from Slovakia and their financial share. The question of who will finance the bishops, the state, the diocese, or both institutions together, remained till the end unclear. In spite of the urgency of the Vatican Party, the negotiations dragged on until 1924, although the death of V. Batthyány had occurred a year earlier.

Klíčová slova: Nitra; nitranské biskupství; Vilmos Batthyány; Karol Kmeťko; československo-vatikánské vztahy; 1918-1923;

Keywords: Nitra; Nitra; The Bishopric of Nitra; Vilmos Batthyány; Karol Kmeťko; Czechoslovak-Vatican Relations; 1918-1923;

Předkládaná studie se věnuje otázce odškodnění nitranského biskupa Vilmoše Batthyányho, který stál v čele diecéze v letech 1911-1920. Politicko-náboženské souvislosti Slovenska, s důrazem na nitranskou diecézi, zasazuje do československo-vatikánských diplomatických styků, přičemž v první polovině 20. let 20. století podrobně sleduje podmínky a možnosti jeho finanční náhrady. Studie

vychází z materiálů Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze, Historického archivu Státního sekretariátu Svatého stolce, edic církevních dokumentů a početné literatury, především slovenské a české provenience.

Na podzim 1918, v době vzniku Československa, nebyla politicko-náboženská situace na Slovensku vůbec jednoduchá. Ačkoliv papež Benedikt XV. již dne 8. listopadu 1918 uznal legitimitu nástupnických států střední Evropy a vyzval jejich představitele k navázání diplomatických styků se Svatým stolicem, maďarská církevní hierarchie dlouho odmítala vzít tuto skutečnost na vědomí, neboť ji považovala za dotčení vlastních zájmů, přičemž se nehodlala smířit zejména se ztrátou biskupství někdejších Horních Uher.¹ Navíc, z církevně-správního hlediska, zůstala polovina slovenských diecézí – Ostřihom, Košice a Rožňava – rozdělena mezi Československo a Maďarsko. Správcem největší z nich – ostřihomské, na jejímž území žila ve 404 farnostech třetina slovenských katolíků, byl ostřihomský arcibiskup a kardinál János Csernoch.² V čele dalších biskupství, ač bylo jejich území z velké části osídleno Slováky, stáli biskupové maďarského původu: v Nitře Vilmos Batthyány, v Banské Bystrici Farkas Radnay, ve Spiši Alexander Párvy, v Rožňavě Lajos Balás a v Košicích Augustín Fischer-Colbrie.

Krátce po vzniku Československa se v Ružomberku sešla nově vytvořená Kněžská rada, kterou založil slovenský kněz a politik Andrej Hlinka, jež se měla zabývat novými církevně-politickými poměry na Slovensku a sestavit soupis křivd, jichž se dopustili bývalí maďarští biskupové na Slovensku. V Kněžské radě se v prvních měsících mimo jiné angažoval agilní kněz František Jehlička, který navrhoval jak povýšení nitranského biskupství na arcibiskupství v čele s A. Hlinkou, tak jmenování Karla Kmeťka na post biskupa do Košic, A. Fischera-Colbrieho do Banské Bystrice, Jozefa Budaye na Spiš a Jána Vojtašáka do Rožňavy.³ Kněžská rada požadovala odstoupení všech maďarských ordinářů na Slovensku s výjimkou košického biskupa A. Fischera-Colbrieho, který se těšil důvěře slovenských věřících. Její závěry potvrdilo shromáždění katolických kněží a laiků v Žilině, které odevzdalo své představy československé vládě dne 22. ledna 1919.⁴ Následně o této věci jednal s prezidentem Tomášem Garriguem

¹ Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale. X. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, 1918, s. 478-479; BUELL, Raymond L. France and the Vatican. In *Political Science Quarterly*, 1921, roč. 36, č. 1, s. 36; GAJANOVÁ, Alena. O poměru Vatikánu k předmnichovské republice. In ČERNÝ, Bohumil. *Církev v našich dějinách*. Praha: Orbis, 1960, s. 155.

² DEJMEK, Jindřich. Počátky diplomatických vztahů mezi Československem a Vatikánem (1920-1921). Kroftova vyslanecká mise v Římě. In *Český časopis historický*, 1993, roč. 91, č. 2, s. 225. K osobnosti Jánose Csernocha podrobněji: HRABOVEC, Emília. Na pokraji prerušenia stykov. Kríza vo vzťahoch medzi Česko-Slovenskom a Svätou stolicou v roku 1921. In RYDLO, Jozef M. *Fidei et Patriae. Jubilejník na počesť 80. narodenín Františka Vnuka*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 263 a dále.

³ LETZ, Róbert. Karol Kmeťko – nitriansky biskup a slovenský arcibiskup. In MARSINA, Richard. *Nitra v slovenských dejinách*. Martin: Matice slovenská, 2002, s. 342; SIDOR, Karol – VNUK, František. *Andrej Hlinka 1864-1938*. Bratislava: Lúč, 2008, s. 323.

⁴ HRABOVEC, Emília. Obsadenie nitrianskeho biskupského stolca v cirkevnopolitickom kontexte rokov 1918-1920. In MARSINA, Richard. *Nitra v slovenských dejinách*. Martin: Matice slovenská, 2002, s. 328.

Masarykem i apoštolský nuncius ve Vídni Teodoro Valfré di Bonzo, který jej navštívil dne 3. března 1919 v Praze.

Vatikánský návrh na obsazení československých diecézí – Šimon Bárta pro českobudějovickou diecézi, K. Kmeťko pro Spiš, J. Buday pro Nitru a Pavol Jantausch pro Banskou Bystrici –, který se odlišoval od představ Kněžské rady, narážel naopak na nesouhlas československé vlády, která si na základě recepčního zákona č. 11/1918 Sb. nárokovala někdejší práva rakousko-uherských panovníků, aby tak mohla rozhodovat o jmenování vysokých církevních hodnostářů a intervenovat do jejich volby.⁵ Státní sekretář Svatého stolce kardinál Pietro Gasparri se prozatím pokusil na uprázdněné stolce na Slovensku dočasně jmenovat alespoň generální vikáře, což československá vláda odmítla a ultimativně předala vatikánské straně hotový seznam kandidátů, kterými si přála biskupské stolce na Slovensku co nejrychleji obsadit. Vatikán jej odmítl. Zatímco následně hrozila československá vláda sekularizací církevního majetku na Slovensku, připravil ministr zahraničí Edvard Beneš deportaci někdejších uherských biskupů z Nitry a Banské Bystrici, aby mohla jednání pokročit a nenarážela na odpor sídelních biskupů.⁶

V době vzniku Československa zastával post nitranského biskupa uherský hrabě Vilmos Batthyány, absolvent teologie a filozofie na univerzitách v Innsbrucku a v Římě. Diecézi spravoval od roku 1911, kdy se ve věku 41 let stal nitranským biskupem. Od roku 1900 působil jako kanovník nitranské kapituly a o čtyři roky později byl jmenován koadjutorem s nástupnickým právem po nitranském biskupovi Imrichu Bendem. V roce 1910 se stal administrátorem diecéze a dne 26. března 1911 se, po smrti I. Bendeho, stal ve věku 41 let nitranským biskupem. V období vzniku československého státu čítala nitranská diecéze 379.000 katolíků, z čehož bylo přibližně 30.000 maďarské národnosti. Tvořilo ji 148 farností s přibližně 250 kněžími a 25-30 řeholníky.⁷ Po roce 1918, kdy se Slováci stali součástí většinového státního národa, byl však V. Batthyány považován za disponenta maďarských, republice nepřátelských zájmů, a proto pro vládu nepřijatelný. S ohledem na nové poměry v republice, „... když jen nedostatečně hovoří řečí velké většiny svých věřících, už nemůže doufat, že by jeho účinkování mohlo mít prospěch. Proto i budapeštské vládě, i Svatému stolci oznámil, že je hotový poděkovat,“⁸ se v nových poměrech rozhodl na svůj post rezignovat.

Z tohoto důvodu odeslal V. Batthyány již v prosinci 1918, kdy maďarské jednotky opustily Nitru – údajně po dohodě s předsedou vlády v Budapešti Mihályem

⁵ HRABOVEC, Emília. Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov. In VALENTA, Jaroslav. Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference. Praha: Historický ústav, 1999, s. 543; HRABOVEC, ref. 2, s. 275.

⁶ HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica od počiatku 19. storočia po apoštolskú konštitúciu Ad ecclesiastici regiminis incrementum z roku 1937. In RYDLO, Jozef M. Renovatio spiritalis. Jubilejný zborník k 70. narodeninám arcibiskupa Jána Sokola, prvého metropolitu Slovenska. Bratislava: Lúč, 2003, s. 88.

⁷ HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica 1918-1927 vo svetle vatikánskych prameňov. Bratislava: Univerzita Komenského, 2012, s. 112; ŠMÍD, Marek. Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950. Brno: CDK, 2015, s. 457.

⁸ MEDVECKÝ, Karol Anton. Slovenský prevrat. Bratislava: b. v., s. 199.

Károlyim papeži Benediktovi XV. rezignaci na svůj post. Bylo to zcela v souladu s představami Vatikánu, který si dobře uvědomoval, že je „*pozice maďarských biskupů na Slovensku neudržitelná a církevní správu třeba personálně slovakizovat a jurisdikčně co nejdříve osamostatnit.*“⁹ Svůj rezignační list však V. Batthyány odevzdal apoštolskému nunciovi ve Vídni T. Valfré di Bonzovi prostřednictvím zmíněné maďarské vlády, která jej z důvodů neklidných politicko-náboženských poměrů odmítla odevzdat, takže nitranský biskup bez papežské odpovědi, která nemohla nikdy přijít, setrval dále na svém místě.

Československá vláda tento postoj, kdy někdejší uherská církevní hierarchie zůstávala stále na svém místě, vnímala jako provokaci a rozhodla se tvrdě zakročit: nitranský biskup V. Batthyány a banskobystrický biskup F. Radnay měli být z Československa jako stoupenci maďarizace vyhnáni. Za tímto postupem stáli především ministr zahraničí E. Beneš a ministr s plnou mocí pro správu Slovenska Vavro Šrobár, aniž by o tom předtím jednali se zástupci Svatého stolce. První jmenovaný ordinář obdržel dne 26. března 1919 od poslance Revolučního národního shromáždění za slovenský klub a vládního referenta pro církevní záležitosti na ministerstvu s plnou mocí pro správu Slovenska kněze Karola Antona Medveckého nařízení opustit Slovensko do dvaceti čtyř hodin. Ve spěchu pověřil V. Batthyány spravováním diecéze generálního vikáře Alojze Jeszenszkého.¹⁰

Na druhý den doprovodil V. Batthyányho vojenský oddíl majora Josefa Dřímala z 35. pěšího pluku italských legionářů na československo-maďarskou hranici, kde jej údajně zanechal na mostě přes Dunaj u Ostrihomi.¹¹ O několik týdnů později se V. Batthyány obrátil na apoštolskou nunciaturu ve Vídni a papežovi Benediktu XV. prostřednictvím T. Valfrého di Bonza oficiálně nabídl svoji rezignaci, přičemž se slíbil plně podřídit jeho rozhodnutí, aby se v budoucnu nestal překážkou na cestě ke jmenování nového nitranského biskupa. Následně se V. Batthyány uchýlil do Budapešti, kde se zdržoval na adrese Ferenciok Tere č. 9.¹² Slovenské i vatikánské církevní představitele krok československé vlády bezpochyby překvapil. V době odchodu V. Batthyányho a F. Radnaye ze Slovenska postupně osířely další biskupské posty, spišský biskup A. Párvy zemřel v roce 1919 a rožňavský biskup L. Balás o rok později. Pouze jediný z původních uherských biskupů, A. Fischer-Colbrie, nebyl po vzniku Československa sesazen a zastával post košického biskupa až do své smrti v roce 1925.

Mezitím se mimořádně zkomplikovala mezinárodní situace ve střední Evropě. V březnu 1919 převzali v Maďarsku moc komunisté, kteří během několika

⁹ HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica 1918-1939 v kontexte medzinárodných vzťahov. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária. Slovensko a Svätá stolica. Trnava: Trnavská univerzita, 2008, s. 193.

¹⁰ Po jeho smrti v roce 1921 jej nahradil kanovník Štefan Kondor.

¹¹ Archivio Segreto Vaticano (dále ASV), fond Archivio Nunziatura Cecoslovacchia, 1920-1950, busta 25, karton 590, fogli (dále ff., resp. foglio f.) 228-229. List Batthyányho Benediktu XV. ze dne 26. 4. 1919; ĐURICA, Milan. Dejiny Slovenska a Slovákov v časovej následnosti faktov dvoch tisícročí. Bratislava: Lúč, 2004, s. 299.

¹² Archivio Storico. Sezione per i rapporti con gli stati (Segreteria di Stato) (dále AA. EE. SS.), fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 590, ff. 44-45. List Batthyányho Benediktu XV. ze dne 26. 4. 1919, resp. ff. 35-39. List Valfré di Bonza Gasparrimu ze dne 1. 5. 1919; HRABOVEC, ref. 7, s. 31, 145.

následujících měsíců vpadli na Slovensko. Za této mimořádné situace vyhlásil V. Šrobár stanné právo a dne 7. dubna obsadilo československé vojsko na rozkaz ministra národní obrany Václava Klofáče území až k nové demarkační linii, zasahující 50-80 km do nitra Maďarska. Dne 4. června byl vrchním velitelem vojsk na Slovensku jmenován francouzský generál Maurice Pellé, který však nedokázal tuto linii udržet, takže maďarská Rudá armáda brzy pronikla na sever, obsazovala slovenská města a vesnice a brzy měla pod kontrolou dvě třetiny slovenského území.¹³ Pod její ochranou byla 16. června 1919 v Prešově vyhlášena Slovenská republika rad, která však o měsíc padla a rudé oddíly musely Slovensko vyklidit. Dramatické události přiměly ministra s plnou mocí pro správu Slovenska V. Šrobára k rychlému řešení náboženských poměrů v zemi, k nimž však Svatý stolec – s nedůvěrou v nové poměry – zaujal vyčkávací postoj.¹⁴

V zemi nastala odchodem nitranského biskupa, banskobystrického biskupa a rovněž trnavského generálního vikáře svým způsobem bezprecedentní situace. Nitranský biskup V. Batthyány nesl svoje *odvolání* jako velkou křivdu a v tom smyslu si stěžoval u Svatého stolce, i když nedávno slíbil respektovat jeho vůli. V Římě však neměli pro jeho stížnosti příliš velké pochopení, protože se československá vláda slíbila o něho i ostatní odvolané ordináře finančně postarat. Dostát tomuto závazku přislíbil též československý vyslanec u Svatého stolce Kamil Krofta při setkání s podsekretářem Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Bonaventurou Cerrettim dne 16. února 1920; následně požádal československou vládu o vyřízení celé nepříjemné záležitosti. Sám V. Batthyány byl ovšem značně skeptický, takže v upřímnost slibů československé strany od počátku nevěřil.¹⁵

Ještě téhož měsíce vyslovila československá vláda s odškodněním bývalých biskupů souhlas, avšak požádala nitranského a banskobystrického biskupa o závazné písemné návrhy, na jejichž základně by mohla zmíněné ordináře finančně kompenzovat. B. Cerretti proti tomuto postupu nic nenamítal, ba naopak slíbil, že bude biskupy náležitě instruovat.¹⁶ Rovněž V. Batthyány s tímto návrhem souhlasil, přičemž dokonce upustil od původně požadovaného vyplácení penze v naturáliích, ale spokojil se pouze s finančním vyrovnáním. Trval však na uhrazení důchodů z nitranského biskupství za období posledních dvou let, roční penzi ve výši 150.000 Kč a návrat vlastních osobních věcí z Nitry.¹⁷

Za ukřivděné biskupy se postavila maďarská hierarchie v čele s ostříhomským arcibiskupem a primasem J. Csernochem, která upozorňovala na liknavý postup

¹³ ŠROBÁR, Vavro. Oslobodené Slovensko. Pamäti z rokov 1918-1920. II. svazek, Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 46.

¹⁴ HRABOVEC, ref. 9, s. 196; HRONSKÝ, Marián. Boj o Slovensko a Trianon 1918-1920. Bratislava: Národné literárne centrum, 1998, s. 180; LETZ, Róbert. Slovenské dejiny. IV. 1914-1938. Bratislava: Literárne informačné centrum, s. 112-114.

¹⁵ KROFTA, Kamil. Diplomatický deník. 1919-1922. Ed. Jindřich DEJMEK. Praha: Historický ústav, 2009, s. 141; Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze, fond KPR, T 32/21, Vatikán – zprávy vyslanectví. Kroftův list ze dne 16. 2. 1921; Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze (dále jen AMZV), fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Kroftův list ze dne 28. 2. 1921.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, f. 10. List Soussitze Gasparrimu ze dne 12. 1. 1921; KROFTA, ref. 15, s. 143-144.

československé vlády při odškodnění ordinářů.¹⁸ Jejich požadavky následně podpořil i maďarský tisk, který dokonce ostře zaútočil na Svatý stolec a jeho diplomatického zástupce, apoštolského nuncia v Budapešti Lorenza Schioppu. Listy *Uj Lap* a *Budapesti Hirlap* vinily církevní představitele, že zapomněli bránit maďarské zájmy na Slovensku.¹⁹ Za biskupy rovněž intervenoval maďarský vyslanec u Svatého stolce József Somssich, který se ostře ohrazoval proti rychlému jmenování nových biskupů v Nitře a Banské Bystrici argumentem, že oba posty nebyly uprázdněny, neboť V. Batthyány i F. Radnay jsou dosud platnými biskupy. Když mu však B. Cerretti ukázal rezignační listy obou biskupů, byl sice nucen přiznat chybu, avšak kontroval okamžitě tím, že trianonská mírová smlouva ze dne 4. června 1920 nenabyla dosud právní platnosti, aby mohli být jmenováni noví biskupové. B. Cerretti mu argumentoval tím, že jmenování nových biskupů není závislé na platnosti mírové smlouvy. Jinými slovy, biskupství byla řádně uprázdněna, takže Svatá stolice měla právo jmenovat nové biskupy pro správu diecézí – ostatně samotný kardinál J. Csernoch doporučoval K. Kmeťka na post biskupa ještě před vznikem Československa. O nezbytnosti nápravy křivd informoval na přelomu let 1920/ 1921 V. Batthyány rovněž papeže Benedikta XV.²⁰

Záležitosti biskupů, zdá se, na dlouhý čas usnuly, či spíše ustoupily závažnějším vztahů československo-vatikánských diplomatických styků, zejména otázce obsazení postu apoštolského administrátora v Trnavě, aby na jihovýchodním Slovensku omezila československá vláda vliv ostříhomského biskupa J. Csernocha. Hlavní náplň československo-vatikánských diplomatických styků představuje v letech 1921/1922 otázka ostříhomské arcidiecéze, kde měla být vytvořena trnavská administratura a do jejího čela jmenován apoštolský administrátor s pravomocemi sídelního biskupa. Českou stranu rovněž zaměstnávala úvaha, zdali by nemělo být trnavského biskupství trvale začleněno do olomoucké církevní provincie. Otázka vhodných kandidátů do Trnavy, P. Jantausche, Michala Bubniče, Štefana Rovenského či A. Hlinky, zaměstnávala diplomaty obou stran dlouhé měsíce.

O finančním vyrovnání s biskupy hovořil podsekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti B. Cerretti s československým vyslancem u Svatého stolce K. Kroftou opět v listopadu 1920 a znovu o měsíc později. Obě strany se shodly, že bude třeba se o maďarské duchovní finančně postarat.²¹ Třebaže odeslal dne 15. prosince 1920 státní sekretář P. Gasparri K. Kroftovi list, v němž uvedl tři požadavky odstupujících biskupů (1. uhrazení důchodů z někdejších beneficií, 2. vyplacení investic z těchto beneficií a 3. zajištění přiměřené životní penze), které se zavázali nově nastupující ordináři splnit, realista B. Cerretti navrhoval jakýsi kompromis, který by někdejším uherským biskupům na Slovensku přiznal buď důchod z jejich bývalých biskupství, nebo jim zajistil penzi ze strany státu.

¹⁸ Tamtéž, s. 167.

¹⁹ AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, ff. 16-17. List Schioppu Gasparrimu ze dne 23. 2. 1921.

²⁰ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Kroftův list ze dne 28. 2. 1921; AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, ff. 16-17. List Batthyányho Benediktu XV. ze dne 20. 2. 1921.

²¹ KROFTA, ref. 15, s. 96.

Sanování biskupů z tzv. kultovního fondu, které navrhoval československý diplomat, B. Cerretti s odkazem na negativní zkušenost z Itálie odmítl.²²

Největší potíže představovaly penze. Československá vláda biskupům po dohodě s apoštolskou nunciaturou v Praze důchody sice odsouhlasila, a to s ohledem na podobnou praxi z Met a Štrasburku, kde sesazení biskupové obdrželi částku ve výši 10.000 francouzských franků ročně (20.000 Kč),²³ nicméně nebylo zatím jasné, zdali ji má vyplácet československá vláda nebo jejich bývalá biskupství na Slovensku. Logičtější se nabízela možnost příjmů z diecézí, avšak B. Cerretti se obával, aby to nové biskupy finančně neruinovalo. Navrhl proto financování ordinářů československou vládou s tím, že to byla ona, kdo vlastně vymohl odstoupení starých, uherských a jmenování nových, slovenských biskupů. K. Krofta při setkání prohlásil, že by odškodnění ordinářů jistě slovenské diecéze nezatížilo, neboť disponují značnými finančními prostředky. Přesto nabídl možnost ztrátu v příjmu diecézí kompenzovat ze strany československé vlády. Účastníci jednání tak koncem roku 1920 dospěli k závěru, že nejvhodnější formou pro vyřízení maďarských požadavků bude spolupráce státu a církve.

Vatikánský představitel B. Cerretti československé straně sice původně naznačoval konkrétní částku důchodu, kterou hodnostáři požadují, později však – zřejmě vědom si její značné výše – hovořil pouze o *slušné penzi*. Situace se nicméně komplikovala tím, že k vypočítání výše penze nestačil československé straně požadavek biskupa na částku ve výši 12.000 francouzských franků, ale potřebovala dobře znát důchody jednotlivých slovenských biskupství. Vzhledem k tomu, že Svatý stolec touto informací v závěru roku nedisponoval, bylo nezbytné se obrátit na příslušné kompetentní úřady.²⁴ K. Krofta kromě toho spatřoval další možný problém i ve skutečnosti, že by československá vláda měla vyplácet náhrady cizím státním příslušníkům, republice navíc nepřátelským. Obě strany se nicméně v prosinci 1920 dohodly, že biskupové budou odškodněni za ušlou část důchodů a budou jim vráceny předměty osobního majetku, jejich cena včetně předmětů, které biskupové již odvezli, však bude odečtena od celkové požadované sumy.²⁵

V okamžiku, kdy tato jednání probíhala, oznámil dne 10. listopadu 1920 sekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti B. Cerretti československému vyslanci u Svatého stolce K. Kroftovi definitivní kandidatury na jednotlivé stolce, když s nimi předtím vyjádřil souhlas i státní sekretář Pietro Gasparri – Mariána Blahu do Banské Bystrice, K. Kmeťka do Nitry, Jána Vojtaššáka do Spiše a Š. Bárta do Českých Budějovic.²⁶ Mezi těmito kandidáty byli dva pretendenti

²² AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1920. Kroftův list ze dne 4. 12. 1920, resp. fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. List Bechyněho ze dne 3. 12. 1922; ČECHOVÁ, Františka. Nitrianska diecéza v agende Ministerstva zahraničních věcí ČSR v Prahe a episkopát Karola Kmeťka v období I. ČSR. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária. Slovensko a Svätá stolica. Trnava: Trnavská univerzita, 2008, s. 266-267.

²³ AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, f. 59. List Gasparriho Micarovi ze dne 2. 12. 1921; KROFTA, ref. 15, s. 143. Důchody jim měly být vypláceny od prosince 1920 ve čtvrtletních splátkách po celý zbytek jejich života.

²⁴ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1920. Kroftův list ze dne 18. 12. 1920.

²⁵ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Niederleho list ze dne 29. 3. 1922.

²⁶ AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 591, f. 43. List Micary Gasparrimu ze dne 19. 10. 1920.

vlády (M. Blaha a J. Vojtaššák), což bylo pro československou stranu velkým úspěchem, avšak pro budoucnost jmenování biskupů v republice nebezpečným precedentem.²⁷ Vleklá jednání mezi zástupci československé vlády a Svatého stolce byla ukončena teprve na přelomu let 1920/1921, kdy byli první slovenští biskupové jmenováni papežem Benediktem XV. na zasedání tajné konzistoře dne 16. prosince 1920 a vysvěceni dne 13. února 1921 v piaristickém kostele sv. Ladislava v Nitře. B. Cerretti současně československé straně přislíbil, že Svatý stolec nebude do budoucna činit obtíže s obměnou prešovského a mukačevského biskupa (Štefan Novák a Anton Papp).²⁸ Jmenování nových slovenských biskupů se následně ukázalo velmi komplikovanou mezinárodně-politickou situací, již můžeme bez nadsázky označit za jeden z nejsložitějších momentů církevních dějin období první republiky po roce 1918.

Na začátku roku 1921 se zdálo, že je vyřešení otázky finančního odškodnění někdejších biskupů nadosah. Československá vláda opět potvrdila, že se bude snažit někdejšího nitranského biskupa sanovat – dne 7. února schválilo ministerstvo zahraničí Kroftovo prohlášení s tím, že neprejudikuje budoucí úpravu poměrů mezi státem a církví a že československá vláda neuzná práva kurie poukazovat penze církevním hodnostářům z našich církevních obročí.²⁹ Když o dva měsíce později 1921 prohlásil K. Krofta, že československá strana dosud nemá k dispozici písemné požadavky někdejších biskupů, o nichž se československý vyslanec u Svatého stolce zmiňoval již v únoru minulého roku, odpověděl B. Cerretti, že je biskupové vládě již předložili, a to zřejmě prostřednictvím vládního referenta pro církevní záležitosti na ministerstvu s plnou mocí pro správu Slovenska K. A. Medveckého, s nímž mezitím vstoupili do přímých jednání. Proto K. Krofta vznesl v této záležitosti dotaz na ministerstvo zahraničí a požádal jej, aby byl o průběhu a výsledcích jednání vlády s biskupy neprodleně informován.³⁰

Zatímco československá strana řešila otázku kompetencí, požádal v červenci 1921 někdejší nitranský biskup V. Batthyány Svatý stolec o další intervenci u československé vlády ve prospěch jeho odškodnění. Na finalizaci celé záležitosti naléhal současně K. Krofta, který vatikánské straně v roce 1920 osobně slíbil její vyřešení.³¹ Otázka finančního odškodnění se ovšem neprotahovala pouze liknavostí československé strany a špatnou komunikací ze strany někdejších biskupů, ale rovněž v důsledku změn na významných postech Svatého stolce. Dosavadní sekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti B. Cerretti, do jehož agendy otázka biskupů patřila, se po dlouhých letech napětí ve francouzsko-vatikánských vztazích stal apoštolským nunciem v Paříži. Na jeho postě

²⁷ MULÍK, Peter. Prenotifikácia a jej politický aspekt v pôsobení Svätej stolice na Slovensku v 20. storočí. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária. Slovensko a Svätá stolica. Trnava: Trnavská univerzita, 2008, s. 230.

²⁸ DEJMEK, ref. 2, 232.

²⁹ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Niederleho list ze dne 29. 3. 1922.

³⁰ ASV, fond Archivio Nunziatura Cecoslovacchia, 1920-1950, busta 25, karton 113, f. 6. List Gasparriho Micarovi ze dne 4. 3. 1921; AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Kroftův list ze dne 30. 4. 1921.

³¹ AA. EE. SS., Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, f. 48. List Gasparriho Kroftovi ze dne 13. 7. 1921; AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Niederleho list ze dne 1. 9. 1921.

jej v červnu 1921 vystřídal Francesco Borgongini-Duca. Třebaže se K. Krofta obával, že příchodem tohoto *nováčka* diplomatická jednání utrpí, jeho první dojem ze setkání s novým vatikánským sekretářem byl pozitivní: „Úhrnem měl jsem dojem, že je dobrý správní úředník, zvyklý mluvit a jednat věcně, posuzovat vše střízlivě. Nepostřehl jsem na něm stopy diplomatického umění starého způsobu, ani stopy nepřímnosti, přetvářky, zvyku užívat diplomatických klíčků, zakrývat sladkými a kulatými slovy své pravé smýšlení. Nemá sebevědomí a rozhodnosti Cerrettiho, ale jinak se mu podobá svou věcností a střízlivostí.“³² Velmi rychle navázal F. Borgongini-Duca na Cerrettiho kurz a pronikl i do československých záležitostí.

Prozatím uvázla otázka finančního vyrovnání na zdlouhavé komunikaci mezi ministerstvem školství a ministerstvem pro správu Slovenska. Církevní referát posledně zmiňovaného ústředního orgánu státní správy předal celou záležitost ministerstvu školství.³³ Když se však nic nedělo, obrátil se dne 7. srpna 1921 Svatý stolec prostřednictvím apoštolské nunciatury v Praze na československou vládu a požádal ji, aby zajistila biskupům V. Batthyánymu a F. Radnayovi doživotní důchod ve výši 100.000 Kč ročně, a to ve čtvrtletních lhůtách, vrátila nábytek a všechny nemovitosti jejich soukromého vlastnictví, vyplatila výnos z biskupských beneficí v Nitře a Banské Bystrici a předala jejich někdejší osobní movitý majetek, který ve svých rezidencích zanechali,³⁴ jak o tom byl již dříve informován československý vyslanec u Svatého stolce K. Krofta.

Ačkoliv se státní sekretariát plně neztotožňoval s vysokou částkou, kterou V. Batthyány po československé vládě požadoval, trval na jeho materiálním zajištění. Kroftovy dojmy z jednoho ze setkání s B. Cerrettim svědčily o skutečnosti, že Svatý stolec podporoval tyto závazky spíše z nutnosti, než z přesvědčení. Vatikánu záleželo především na tom, aby maďarská církevní hierarchie nenabyla dojmu, že se od ní Svatý stolec jako od poraženého státu odvrátil. „*Sám tón maďarských nót,*“ uvedl K. Krofta ve své zprávě do Prahy, „*v němž se odrážela stará nadutost Maďarů, valně mu [myšleno B. Cerrettimu – pozn. MŠ], zdá se, neimponoval. Když četl o 'královské vládě uherské', zeptal se se smíchem, jak je možno tak psát, když přece je v Uhřích republika. Rovněž výraz 'obsazené země', jímž se v nótě označovalo Slovensko, vzbudil jeho úsměv.*“³⁵ Když konečně v září 1921 ministerstvo zahraničí obdrželo precizované požadavky někdejších biskupů – 1. zajištění doživotní renty ve výši 100.000 Kč ročně, 2. vrácení osobního majetku, 3. poskytnutí důchodů z příjmů biskupství v Nitře a Banské Bystrici až do dne jmenování nových biskupů, tj. od 16. prosince 1920, 4. zproštění daně z přírůstku majetku a 5. povolení vývozu několika beden s osobním majetkem, postoupilo veškeré spisy ministerstvu školství a národní osvěty k dalšímu řízení.³⁶

³² AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Kroftův list ze dne 31. 7. 1921.

³³ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Kroftův list ze dne 30. 9. 1921.

³⁴ AMZV, fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. Micarův list ze dne 7. 8. 1921, resp. Hobzův list ze dne 29. 9. 1921. Na základě závěrečné zprávy apoštolské nuncia v Praze Clementa Micary jsme informováni, že roční výnosy činily pro jednoho kanovníka trnavské kapituly 5.000 Kč, rožňavské 9.000 Kč, košické 12.000 Kč, banskobystrické 10.000 Kč, bratislavské 11.000 Kč, nitranské 30-40.000 Kč, spišské 10.000 Kč, prešovské asi 7.000 Kč). ŠMÍD, ref. 7, s. 466.

³⁵ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1920. Kroftův list ze dne 18. 12. 1920.

³⁶ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Niederleho list ze dne 29. 3. 1922.

V duchu vznesených požadavků sestavil státní sekretář Svatého stolce P. Gasparri dopis, který adresoval novému nitranskému biskupovi K. Kmeťkovi, aby jej informoval o požadavcích V. Batthányho.³⁷ Ze strany státu garantoval finanční odškodnění někdejších slovenských biskupů K. Krofta, který však nemohl nutit k jeho vyplácní nové slovenské biskupy. Jeho opakované apely na ministerstvo zahraničí, jak ukazují jeho diplomatické zprávy z Říma do Prahy, však vyslyšeny nebyly. S ohledem na složitost projednávané agendy československo-vatikánských vztahů i značné napětí v dalších církevních otázkách na Slovensku, jež hrozily v letech 1921-1922 přerůst v přerušování diplomatických styků, je zřejmé, že se tak z československé strany jednalo o záměrnou pasivitu s cílem odložit finanční zajištění na neurčito; je rovněž možné se domnívat, že s množstvím těžkostí vnitřní i zahraniční politiky mladého československého státu nebyla otázka finančního zajištění maďarských církevních hodnostářů prioritou.

Otázka nevyřešeného finančního zajištění slovenských biskupů byla otevřena opět na přelomu let 1921/1922. Dne 8. listopadu 1921 si na liknavost československé vlády stěžoval státní sekretář P. Gasparri v listu apoštolskému nunciovi v Praze Clementu Micarovi.³⁸ Přimět Svatý stolec k rozhodnější aktivitě se pokusil ostráhomský arcibiskup a kardinál J. Csernoch, který hovořil v únoru 1922 – při příležitosti své účasti na konkláve, jež se sešlo po smrti papeže Benedikta XV. ve Věčném městě – s F. Borgongini-Ducou a tlumočil mu jak Batthyányho stížnost na Prahu, jež mu nedovolila, aby si odvezl cenné věci z našeho území, tak pasivitu ve vztahu k odškodnění biskupů, přičemž poukázal na nezáměr apoštolského nuncia v Praze C. Micary tuto kauzu řešit.³⁹

Dne 7. února 1922 oznámilo ministerstvo zahraničí v Praze, že nemá proti vydání osobních věcí V. Batthyánymu námitky a slíbilo učinit potřebné kroky k povolení jeho vývozu.⁴⁰ Následující měsíc sdělil československý chargé d'affaires u Svatého stolce Miroslav Niederle sekretáři Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti F. Borgongini-Ducovi, že československá strana považuje roční rentu pro V. Batthyányho ve výši 100.000 Kč za vysokou, když bývalý pražský arcibiskup Pavel Huyn dostává ročně nepoměrně méně (12.000 francouzských franků). Ochota panovala nyní na obou stranách, F. Borgongini-Duca byl ochoten zohlednit požadovanou částku jako výchozí návrh při oboustranném vyjednávání, M. Niederle připraven kauzu – mocnou zbraň v rukou maďarské hierarchie proti Československu v zahraničí – urychleně likvidovat, ministerstvo zahraničí jako klíčový orgán však zůstávalo pasivní, a to i tehdy, když by mohla být československá ústupnost v této otázce kompenzována prosazením její vůle v otázkách jiných.⁴¹

³⁷ AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, f. 55. List Gasparriho Kmeťkovi ze dne 15. 10. 1921.

³⁸ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1921. Kroftův list ze dne 1. 6. 1921; AMZV, fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. Kroftův list ze dne 23. 7. 1921; AA. EE. SS., fond Austria-Ungheria, III periodo, karton 592, f. 56. List Gasparriho Micarovi ze dne 8. 11. 1921.

³⁹ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Niederleho list ze dne 29. 3. 1922, resp. 3. 4. 1922.

⁴⁰ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Niederleho list ze dne 29. 3. 1922.

⁴¹ Tamtéž, resp. 3. 4. 1922.

O tři měsíce později se nový československý vyslanec u Svatého stolce Václav Pallier setkal se svým maďarským protějškem J. Somssichem. Ten si stěžoval, že V. Batthyánymu nebylo dosud umožněno vyvést své soukromé věci ze Slovenska, třebaže již dva měsíce vlastní vývozní povolení. V této souvislosti jej upozornil, že ani bývalý nitranský, ani banskobystrický biskup dosud neobdrželi penzi, a požádal o její naléhavé urgování.⁴² Když se do celé kauzy vložilo maďarské vyslanectví u Svatého stolce a liknavost československé vlády hrozila eskalovat v diplomatickou roztržku, kontaktovalo v červenci 1922 ministerstvo zahraničních věcí prezidium ministerstva s plnou mocí pro správu Slovenska a požádalo jej o rychlou úpravu požadavku biskupů.⁴³

Když československý vyslanec již poněkolikáté od roku 1920 požádal dne 28. června 1922 Prahu o dořešení finanční nepřijemnosti, reagoval ministr zahraničí E. Beneš telegraficky již druhý den: „*Sdělte, že ve věci Naradiho⁴⁴ dáme v nejbližší době odpověď, zdali je věc možná nebo ne. Sdělte zároveň, že otázku Batthyányho a Rudnaye vyřídím v době co nejbližší. Jednání o tom je v proudu a doufáme, že bude skončeno velmi brzy.*“⁴⁵ Vyslanec V. Pallier uvědomil v tomto duchu vatikánské i maďarské církevní kruhy. Když ještě v srpnu 1922 neměl k dispozici Benešovu zprávu o postupu, a další urgence ministerstva zahraničí vyznívaly naprázdno, obrátil se československý diplomat na státního sekretáře P. Gasparriho. Jeho dotaz na představy Svatého stolce ohledně modalit placení penzí bývalých biskupů naznačuje dvě možnosti, a to optimistickou interpretaci, která předpokládá, že československá strana mezitím v záležitosti postoupila a nyní prověřovala možnosti a formy vyplácení důchodů do zahraničí, a pesimistickou, která vnímá reakci československé strany jako další logické zdržování otázky odškodnění.⁴⁶ Události následujících měsíců daly zapravdu první variantě.

Na základě další intervence ze strany Svatého stolce učinilo v prosinci 1922 ministerstvo školství a národní osvěty návrh vládě, aby stanovila nejvyšší mez důchodů biskupů v souvislosti s finančním zajištěním bývalého pražského arcibiskupa P. Huyna na 12.000 francouzských franků, tedy méně než biskupové ve svých listech požadovali. Dne 4. ledna 1923 akceptovala tento návrh ministerská rada a sám ministr zahraničí E. Beneš s ním vyjádřil souhlas.⁴⁷ K dalšímu prodlení došlo zřejmě špatnou komunikací mezi ministerstvy zahraničí a školství, které byly pověřeny provedením usnesení vlády. Dne 7. června kontaktovalo ministerstvo zahraničních věcí apoštolskou nunciaturu v Praze a požádalo ji o vyjádření, zdali souhlasí s rozhodnutím vlády ze začátku roku 1923.

Odhodlání vlády sanovat bývalého nitranského biskupa nyní naráželo jak na zájmy ministerstva zahraničí, které si všímalo propagandy bývalých

⁴² AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Pallierův list ze dne 2. 6. 1922.

⁴³ AMZV, fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. List ministerstva zahraničí ze dne 7. 7. 1922, resp. 17. 6. 1922.

⁴⁴ Dionýz Nyaradi (1874-1940), slovenský kněz srbského původu. V letech 1922-1927 zastával post apoštolského administrátora v Prešově.

⁴⁵ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Benešův list ze dne 29. 6. 1922.

⁴⁶ AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1922. Pallierův list ze dne 1. 8. 1922, resp. 15. 8. 1922.

⁴⁷ AMZV, fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. List ministerstva zahraničí ze dne 3. 8. 1923; AMZV, fond Politické zprávy – Vatikán, 1920. Kroftův list ze dne 18. 12. 1920.

maďarských biskupů – V. Batthyányho, F. Radnaye a Štefana Nováka – mezi politickými a církevními kruhy v Maďarsku, kteří tvrdili, že „*Sv. Stolice potvrdila nové slovenské biskupy pouze pod výjimkou, že biskupové zbavení míst obdrží od čs. vlády sustentací,*“⁴⁸ tak na představy ministerstva školství, které odmítlo vyplácet penzi bývalým biskupům bez jejich předchozího vyrozumění.⁴⁹ Vláda navíc trvala na odškodnění biskupů se zpětnou platností od konce roku 1920, nikoliv od 1. ledna 1919, jak biskupové žádali. Představy biskupů, které směřovaly k návratu jejich financí a majetku v bývalých diecézích v plné výši,⁵⁰ se srážely s ochotou československé strany poskytnout jim adekvátní finanční zajištění, nikoliv jim suplovat jejich ušlý komfort, na což byli z části ochotni přistoupit noví slovenští ordináři, např. nitranský biskup K. Kmeťko.⁵¹ Z československé strany to byly především vysoké požadavky maďarských ordinářů, které prohlubovaly nechuť k brzkému uzavření celé záležitosti, i otevíraly potřebu komunikace s církevními kruhy, o níž rozhodně nestála.

Kromě československé vlády, která si dobře uvědomovala, že nespokojení maďarští církevní představitelé kazí obraz Československé republiky v Evropě, to bylo především ministerstvo školství, které naléhalo na brzké vyřízení záležitosti. Další čas zabraly rovněž úvahy nad technickým provedením platby do zahraničí, tedy způsobem, jak lze provést výplatu biskupům do zahraničí prostřednictvím bankovního účtu ministerstva financí.⁵² Když celou záležitost opětovně urgovala apoštolská nunciatura v Praze, a to verbálními notami dne 19. září a 26. října 1923, ministerstvo zahraničí odpovědělo, že nemá proti výplatě výslužného ve výši 10.000 francouzských franků ročně žádné námítky.⁵³ Pokud tak byla již nyní otázka finanční výplaty poměrně jasná, jen docházelo k prodlevě ohledně technického provedení (výplata do zahraničí, rozložení plateb, četnost vyplácení atd.), na těžkosti a možné průtahy naráželo vydání hmotných věcí ze slovenských diecézí. Ministerstvo školství se totiž domnívalo, že jejich definitivní předání bude možné až po úpravě otázek správy některých církevních majetků na Slovensku vedené tzv. centrální komisí. I kdyby se to přednostně podařilo, V. Batthyány nadále trval na vývozu osobních věcí z republiky – jednalo se o 99 uzavřených beden⁵⁴ – bez celní revize, což československá strana odmítala. Pověřenec V. Batthyányho a diecézní advokát v Nitře Karel Klobusiczký, který jeho fond spravoval, však bedny bez Batthyányho oprávnění odmítal otevřít.⁵⁵

Než však mohlo dojít k uspokojivému vyřešení celé nepříjemné situace, V. Batthyány dne 25. listopadu 1923 ve městě Körmend na západě Maďarska na zámku rodu Batthyány ve věku 53 let zemřel, aniž se slíbené penze dočkal

⁴⁸ AMZV, fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. Čermákův list ze dne 17. 7. 1923.

⁴⁹ Tamtéž, 30. 4. 1923.

⁵⁰ Tamtéž, 10. 9. 1923, resp. 26. 10. 1923.

⁵¹ Tamtéž, 30. 4. 1923.

⁵² Tamtéž, 21. 8. 1923.

⁵³ Tamtéž, 13. 11. 1923.

⁵⁴ Pro detailní inventář podrobněji: AMZV, fond Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 4. Seznam sestavil sluha, který předměty do bedny balil.

⁵⁵ Tamtéž, 21. 8. 1923.

a F. Radnay se jejího vyplácení v následujícím roce raději vzdal.⁵⁶ Vzhledem k tomu, že V. Batthyány po sobě nezanechal písemný testament, dělila se jeho pozůstalost mezi rodinu, diecézi a diecézní chudé. Ke konci roku 1925, s ohledem na neuzavřenou záležitost odškodnění biskupů, však Batthyányho rodina nároky na jeho někdejší majetek nevznesla. Někdejší nitranský biskup však zemřel smířen s novými poměry, aniž by obdržel jakoukoliv část z penze, kterou mu československá vláda formálně přislíbila.⁵⁷ Dva roky před smrtí odeslal svému nástupci nitranskému biskupovi K. Kmeťkovi list, v němž odpustil všem, kteří se vůči němu provinili...⁵⁸

Zoznam pramenů a literatury:

Archivy:

Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze, fond KPR, T 32/21.
 Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze, fond Politické zprávy – Vatikán, resp. fond Zastupitelský úřad – Vatikán.
 Archivio Segreto Vaticano, fond Archivio Nunziatura Cecoslovacchia, 1920-1950.
 Archivio Storico. Sezione per i rapporti con gli stati (Segreteria di Stato), fond Austria-Ungheria, III periodo.

Dobové prameny a tisk:

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale. X. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, 1918.
 HRONSKÝ, Marián. Boj o Slovensko a Trianon 1918-1920. Bratislava: Národné literárne centrum, 1998.
 KROFTA, Kamil. Diplomatický deník. 1919-1922. Ed. Jindřich DEJMEK. Praha: Historický ústav, 2009.
 MEDVECKÝ, Karol Anton. Slovenský prevrat. Bratislava: b. v.
 ŠROBÁR, Vavro. Oslobodené Slovensko. Pamäti z rokov 1918-1920. II. svazek, Bratislava: Academic Electronic Press, 2004.

Monografie a sborníky:

ČECHOVÁ, Františka. Nitrianska diecéza v agende Ministerstva zahraničních věcí ČSR v Praze a episkopát Karola Kmeťka v období I. ČSR. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária. Slovensko a Svätá stolica. Trnava: Trnavská univerzita, 2008, s. 245-273.
 ĎURICA, Milan. Dejiny Slovenska a Slovákov v časovej následnosti faktov dvoch tisícročí. Bratislava: Lúč, 2004.
 GAJANOVÁ, Alena. O poměru Vatikánu k předmnichovské republice. In ČERNÝ, Bohumil. Církev v našich dějinách. Praha: Orbis, 1960, s. 155-169.
 HRABOVEC, Emília. Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov. In VALEN TA, Jaroslav. Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference. Praha: Historický ústav, 1999, s. 542-555.

⁵⁶ Tamtéž. Vavrečkův list ze dne 27. 11. 1923.

⁵⁷ Tamtéž. Klobusiczkého list ze dne 12. 11. 1925, resp. Marmaggiho list 3. 4. 1924.

⁵⁸ SÁRKÖZI, János. Bytthyány Vilmos püspökre emlékeztek. In: Glória, 2013, roč. XXIV, č. 49, s. 3.

- HRABOVEC, Emília. Na pokraji prerušenia stykov. Kríza vo vzťahoch medzi Česko-Slovenskom a Svätou stolicou v roku 1921. In RYDLO, Jozef M. *Fidei et Patriae. Jubilejník na počesť 80. narodenín Františka Vnuka*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 257-284.
- HRABOVEC, Emília. Obsadenie nitrianskeho biskupského stolca v cirkevnopolitickom kontexte rokov 1918-1920. In MARSINA, Richard. *Nitra v slovenských dejinách*. Martin: Matice slovenská, 2002, s. 327-337.
- HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica 1918-1927 vo svetle vatikánskych prameňov. Bratislava: Univerzita Komenského, 2012.
- HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica 1918-1939 v kontexte medzinárodných vzťahov. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária. *Slovensko a Svätá stolica*. Trnava: Trnavská univerzita, 2008, s. 184-220.
- HRABOVEC, Emília. Slovensko a Svätá stolica od počiatku 19. storočia po apoštolskú konštitúciu *Ad ecclesiastici regiminis incrementum* z roku 1937. In RYDLO, Jozef M. *Renovatio spiritualis. Jubilejný zborník k 70. narodeninám arcibiskupa Jána Sokola, prvého metropolitu Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2003, s. 93-116.
- LETZ, Róbert. Karol Kmeťko – nitriansky biskup a slovenský arcibiskup. In MARSINA, Richard. *Nitra v slovenských dejinách*. Martin: Matice slovenská, 2002, s. 338-355.
- LETZ, Róbert. Slovenské dejiny. IV. 1914-1938. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2010.
- MULÍK, Peter. Prenotifikácia a jej politický aspekt v pôsobení Svätej stolice na Slovensku v 20. storočí. In DOBROTKOVÁ, Marta – KOHÚTOVÁ, Mária. *Slovensko a Svätá stolica*. Trnava: Trnavská univerzita, 2008, s. 221-244.
- SIDOR, Karol – VNUK, František. *Andrej Hlinka 1864-1938*. Bratislava: Lúč, 2008.
- ŠMÍD, Marek. *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vzťahoch v letech 1920-1950*. Brno: CDK, 2015.

Články v časopisech:

- BUELL, Raymond L. France and the Vatican. In *Political Science Quaterly*, 1921, roč. 36, č. 1, s. 30-50.
- DEJMEK, Jindřich. Počátky diplomatických vzťahů mezi Československem a Vatikánem (1920-1921). *Kroftova vyslanecká mise v Římě*. In *Český časopis historický*, 1993, roč. 91, č. 2, s. 224-246.
- SÁRKÖZI, János. Bytthyány Vilmos püspökre emlékeztek. In *Glória*, 2013, roč. XXIV, č. 49, s. 3.

Počet znakov vrátane medzier: 45 006

Počet slov: 6421